

Sygn. akt: I C 784/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 2 grudnia 2015 r.

Sąd Okręgowy w Gorzowie Wielkopolskim I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: SSO Robert Mokrzecki

Protokolant: sekr. sądowy Anna Łuczowska

po rozpoznaniu w dniu 2 grudnia 2015 r. w Gorzowie Wielkopolskim

na rozprawie

sprawy z powództwa **Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w Ś.**

przeciwko K. J.

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną i o zapłatę

I. Oddala powództwo o zapłatę od pozwanej K. J. na rzecz powódki Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w Ś. kwoty 16.900 (szesnaście tysięcy dziewięćset) złotych.

II. Zasądza od powódki Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w Ś. na rzecz pozwanej K. J. kwotę 5.029,71 złotych tytułem zwrotu kosztów procesu.

III. Nakazuje ściągnąć od powódki Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w Ś. kwotę 722,48 złotych oraz od pozwanej K. J. kwotę 122,52 złotych na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w Gorzowie Wielkopolskim tytułem brakującej opłaty od pozwu.

Sygn. akt I C 784/15

UZASADNIENIE

Powódka Spółdzielnia Mieszkaniowa (...) w Ś. w pozwie skierowanym przeciwko K. J. wniosła o:

1. uznanie za bezskuteczną w stosunku do powódki umowy darowizny z dnia 21 czerwca 2010 r. Rep. A Nr (...) zawartej przed notariuszem M. K. w M., na mocy której J. R. darował pozwanej K. J. stanowiącą własność J. R. nieruchomości składającą się z działki gruntu oznaczonej nr (...) o powierzchni 4611 m⁽²⁾, położonej w miejscowości W., gmina M., powiat (...), dla której Sąd Rejonowy w Świnoujściu V Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą KW nr (...) (obecnie (...)) w celu zaspokojenia wierzytelności powódki wynikających z prawomocnego nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym Sądu Okręgowego w Szczecinie Wydział VIII Gospodarczy z dnia 19 grudnia 2011 roku, sygn. akt VIII GNc 430/11 nakazującego J. R., aby zapłacił na rzecz Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w Ś. kwotę 153 313,93 zł z ustawowymi odsetkami od kwoty 142 567,93 zł od dnia 5 grudnia 2011 r. oraz kwotę 5 534 zł tytułem kosztów procesu oraz z prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego Szczecin-Centrum Wydział XI Gospodarczy z dnia 10 maja 2011 r. sygn. akt XI GC 602/10 zasądającego od J. R. na rzecz Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w Ś. kwotę 49 905,35 zł z ustawowymi odsetkami od kwoty 44 060,35 zł od dnia 11 listopada 2010 r. do dnia zapłaty oraz kwotę 4913 zł tytułem zwrotu kosztów procesu;

2. zasądzenie od pozwanej na rzecz powódki kwoty 100 000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty;
3. obciążenie pozwanej kosztami procesu, w tym kosztami zastępstwa procesowego pełnomocnika powódki według norm przepisanych.

Pozwana w odpowiedzi na pozew uznała powództwo o uznanie umowy darowizny za bezskuteczną wobec powódki oraz wniosła o nieobciążanie jej kosztami procesu. Ponadto o oddalenie powództwa o zapłatę kwoty 100 000 zł i zasądzenie od powódki na rzecz pozwanej kosztów postępowania według norm przepisanych (k.59).

Wyrokiem z dnia 11 grudnia 2014r. Sąd Okręgowy w Gorzowie Wlkp. sygn. I C 4126/13 w punkcie I uznał za bezskuteczną w stosunku do powódki Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w Ś. umowę darowizny z dnia 21 czerwca 2010 r. Rep. A Nr (...)zawartej przed notariuszem M. K. w M., na mocy której J. R. darował pozwanej K. J. stanowiącą jego własność nieruchomości składającą się z działki gruntu oznaczonej nr (...), o powierzchni 4611 m⁽²⁾, położonej w miejscowości W., gmina M., dla której Sąd Rejonowy w Świnoujściu prowadzi księgę wieczystą nr (...), w celu zaspokojenia wierzytelności powódki wynikających z prawomocnego nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym Sądu Okręgowego w Szczecinie z dnia 19 grudnia 2011 roku, sygn. akt VIII GNC 430/11 zasądającego od J. R. na rzecz powódki kwotę 153 313,93 zł z ustawowymi odsetkami od kwoty 142 567,93 zł od dnia 5 grudnia 2011 r. oraz kwotę 5 534 zł tytułem kosztów procesu oraz z prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego Szczecin-Centrum w Szczecinie z dnia 10 maja 2011 r. sygn. akt XI GC 602/10 zasądającego od J. R. na rzecz powódki kwotę 49 905,35 zł z ustawowymi odsetkami od kwoty 44 060,35 zł od dnia 11 listopada 2010 r. do dnia zapłaty oraz kwotę 4913 zł tytułem zwrotu kosztów procesu. W punkcie II zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwotę 16 900 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 31 maja 2013 r. do dnia zapłaty; w punkcie III oddalił powództwo w pozostałym zakresie; w punkcie IV zasądził od powódki na rzecz pozwanej kwotę 749,47 zł tytułem zwrotu kosztów procesu; w punkcie V nakazał ściągnąć na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Gorzowie Wielkopolskim od powódki kwotę 599,95 zł, od pozwanej kwotę 245,05 zł tytułem brakujących kosztów sądowych (k. 167-168).

Od powyższego wyroku apelację wniosła pozwana zaskarżając punkt II, wnosząc o jego zmianę poprzez oddalenie powództwa oraz zasądzenie od powódki kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego, względnie o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. Pozwana zaskarżyła także rozstrzygnięcie o kosztach procesu oraz wniosła o zasądzenie od powódki na rzecz pozwanej kosztów procesu przed sądem II instancji (k. 186-195v).

Na rozprawie apelacyjnej w dniu 11 czerwca 2015r. przed Sądem Apelacyjnym w Szczecinie powódka wniosła o oddalenie apelacji i zasądzenie na jej rzecz od pozwanej kosztów zastępstwa procesowego (k. 211-212).

Sąd Apelacyjny w Szczecinie wyrokiem z dnia 18 czerwca 2015 r. sygn. I ACa 172/815 uchylił zaskarżony wyrok w punktach II, IV i V, w tym zakresie przekazując sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Gorzowie Wlkp., pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego (k. 214). Sąd Apelacyjny wskazał, że przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Okręgowy winien w sposób prawidłowy i wyczerpujący odnieść się do wszystkich twierdzeń oraz argumentacji stron w zakresie żądania zapłaty oraz dać temu wyraz w sporządzonym uzasadnieniu.

Z uwagi na uchylenie przez Sąd Apelacyjny wyroku w punktach II, IV i V, a uprawomocnienie się wyroku w punkcie I dotyczącego uznania za bezskuteczną umowy darowizny, w zakresie żądania zasądzenia kwoty 16 900 zł wraz z ustawowymi odsetkami Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

W dniu 21 czerwca 2010 r. przed notariuszem M. K. w M. umową (Rep. A Nr (...)) J. R. darował siostrze K. J. nieruchomości składającą się z działki gruntu oznaczonej nr (...), o powierzchni 4611 m⁽²⁾, położoną w miejscowości W., gmina M., dla której Sąd Rejonowy w Świnoujściu prowadzi księgę wieczystą o obecnym numerze (...). Przed

dokonaniem darowizny K. J. wiedziała, że brat J. R. posiada zadłużenie względem urzędu skarbowego. Ponadto wiedziała o konieczności spłacenia przez brata roszczeń jego żony powstałych w związku z rozpadem małżeństwa.

Dowód:

- akt notarialny Rep. A nr (...) z dnia 21 czerwca 2010 r. k. 15-18,

- przesłuchanie pozwanej k. 131.

Nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym z dnia 19 grudnia 2011 roku sygn. akt VIII GNc 430/11 Sąd Okręgowy w Szczecinie zasądził od J. R. na rzecz Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w Ś. kwotę 153 313,93 zł z ustawowymi odsetkami od kwoty 142 567,93 zł od dnia 5 grudnia 2011 r. oraz kwotę 5 534 zł tytułem kosztów procesu.

Dowód:

- nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym sygn. akt VIII GNc 430/11 k. 14.

Wyrokiem z dnia 10 maja 2011r. sygn. akt XI GC 602/10 Sąd Rejonowy Szczecin-Centrum w Szczecinie zasądził od J. R. na rzecz Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w Ś. kwotę 49 905,35 zł z ustawowymi odsetkami od kwoty 44 060,35 zł od dnia 11 listopada 2010r. do dnia zapłaty oraz kwotę 4913 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Dowód:

- wyrok z dnia 10 maja 2011 r. sygn. akt XI GC 602/10 Sądu Rejonowego Szczecin-Centrum w Szczecinie k. 30.

W dniu 1 kwietnia 2012 r. Sąd Okręgowy w Szczecinie w sprawie sygn. I C 931/12 postanowieniem zabezpieczył roszczenie Z. D. przeciwko K. J. o uznanie za bezskuteczną czynności prawnej między innymi darowizny zawartej przez J. R. z K. J. poprzez zakazanie zbycia i obciążania nieruchomości położonej w W. gm. M. nr działki (...), dla której Sąd Rejonowy w Świnoujściu prowadzi księgę wieczystą KW nr (...). Wniosek o zabezpieczenie zawarty był w pozwie skierowanym przez Z. D. między innymi przeciwko K. J.. Odpis powyższego postanowienia K. J. otrzymała w dniu 4 lipca 2012 r.

Dowód:

- postanowienie z dnia 1 kwietnia 2012 r. Sądu Okręgowego w Szczecinie sygn. I C 281/11 k. 16 akt I C 931/12,

- pozew z dnia 20 stycznia 2011 r. k. 3-11 akt I C 931/12,

- zażalenie K. J. z dnia 11 lipca 2012 r. k. 30 akt I C 931/12.

Pismem z dnia 20 kwietnia 2012r. Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w Świnoujściu R. J. zawiadomił wierzyciela Spółdzielnię Mieszkaniową (...) w Ś. o dokonanych czynnościach i poczynionych ustaleniach. Komornik zawiadomił między innymi o darowaniu przez dłużnika J. R. na rzecz K. J. nieruchomości składającej się z działki gruntu oznaczonej nr (...), o powierzchni 4611 m², położonej w miejscowości W., gmina M..

Dowód:

- zawiadomienie z dnia 20 kwietnia 2012 r. k. 28.

Po dokonanej darowiznie nieruchomości w W. K. J., na skutek podejmowanych działań przez komorników działających na zlecenie wierzycieli J. R., dowiedziała się o innych zadłużeniach J. R.. Wtedy postanowiła zwrócić przekazane przez brata darowizny – przedmiotową nieruchomość, a także samochód.

Dowód:

- przesłuchanie pozwanej k. 131.

W dniu 31 sierpnia 2012 r. K. J. darowała J. R. nieruchomość składającą się z działki gruntu oznaczonej nr 14, o powierzchni 4611 m², położoną w miejscowości W., gmina M., dla której Sąd Rejonowy w Świnoujściu prowadzi księgę wieczystą o obecnym numerze (...).

Dowód:

- akt notarialny Rep. A nr (...) k. 61.

W dniu 18 października 2012 r. J. R. sprzedał K. K. działkę nr (...), o powierzchni 4611 m², położoną w miejscowości W., gmina M., dla której Sąd Rejonowy w Świnoujściu prowadzi księgę wieczystą o obecnym numerze (...) – bezsporne, a ponadto:

Dowód:

- odpis zwykły księgi wieczystej k. 23-26.

Postanowieniem z dnia 21 listopada 2012 r. Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w Świnoujściu R. J. umorzył postępowanie egzekucyjne wobec stwierdzenia bezskuteczności egzekucji, o czym zawiadomił pełnomocnika wierzyciela Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w Ś..

Dowód:

- pismo z dnia 21 listopada 2012 r. sygn. KM 313/12 k. 29.

Pismem z dnia 19 grudnia 2012 r. (data wpływu do Sądu – 20 grudnia 2012 r.) K. J. w sprawie wytoczonej przez Z. D. uznała powództwo w całości.

Dowód:

- odpowiedź na pozew z dnia 19 grudnia 2012 r. k. 181 akt I C 931/12.

W dniu 31 stycznia 2013 r. Sąd Okręgowy w Gorzowie Wlkp. wyrokiem w sprawie I C 931/12 z powództwa Z. D. przeciwko K. J. uznał za bezskuteczną w stosunku do powoda umowę darowizny nieruchomości położonej w W. gm. M., o nr działki (...) dla której Sąd Rejonowy w Świnoujściu prowadzi księgę wieczystą KW nr (...) oraz umowę darowizny samochodu marki V. (...) nr rej. (...) zawartą pomiędzy K. J. a J. R. – celem zaspokojenia wierzytelności powoda na kwotę 2 148 071,60 zł zasądzoną wyrokiem Sądu Okręgowego w Szczecinie w sprawie sygn. I C 162/07. Wyrok uprawomocnił się w dniu 28 czerwca 2013 r.

Dowód:

- wyrok z dnia 31 stycznia 2013 r. sygn. I C 931/12 k. 192 akt I C 931/12.

W dacie otrzymania pozwu, tj. dniu 31 maja 2013r. K. J. dowiedziała się o zadłużeniu Z. R. względem Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w Ś..

Dowód:

- przesłuchanie pozwanej k. 131,

- zwrotne poświadczenie odbioru pozwu k. 50.

Wartość nieruchomości położonej w W. gm. M. nr działki (...), dla której Sąd Rejonowy w Świnoujściu prowadzi księgę wieczystą nr (...) wynosi 16 900 zł.

Dowód:

- opinia biegłego k. 20-36,

- opinia uzupełniająca k. 60-63.

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił w oparciu o wyżej wymienione dowody. Dowodom z dokumentów Sąd dał wiarę w całości, gdyż ich autentyczność nie była podważana w toku procesu przez strony, ponadto nie wzbudziły zastrzeżeń Sądu.

Na wiarę zasługiwała także opinia biegłego rzeczoznawcy wraz z opinią uzupełniająca. Biegły sądowy posiada wiadomości specjalne niezbędne do określenia wartości nieruchomości oraz wydania rzetelnej opinii. Powódka kwestionowała przedmiotową opinię, co uzasadniało wydanie opinii uzupełniającej, w której biegła szczegółowo odniosła się do postawionych przez stronę zarzutów. Zatem nie było podstaw do odmówienia mocy dowodowej tym dowodom.

Sąd również ocenił i dał wiarę dowodowi z przesłuchania pozwanej. Nie było podstaw, aby odmówić jej wiary. Pozwana wskazywała, że miała wiedzę o zadłużeniu względem urzędu skarbowego i byłej żony przed zawarciem umowy darowizny. O dalszych zadłużeniach dowiadywała się z czasem, w miarę podejmowania przez wierzycieli działań mających na celu wyegzekwowanie wierzytelności. Podała, że nie wiedziała przed doręczeniem pozwu o zadłużeniu J. R. względem powódki. Powódka nie podważyła autentyczności tych wyjaśnień, nie naprowadziła innych dowodów, które pozwoliłyby przyjąć, że pozwana wiedziała o przedmiotowym zadłużeniu. Na powyższe wskazują także daty wydanych orzeczeń z powództwa Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w Ś. przeciwko J. R. – wydanych w 2011 r., gdzie przedmiotowa umowa darowizny została zawarta w 2010 r. Rzeczą oczywistą jest, że data powstania wierzytelności nie jest tożsama z datą wydanych orzeczeń sądowych. Jednakże w sprawie nie przeprowadzono innych dowodów wskazujących na dokładne daty powstania zadłużeń, stąd też zasadne było przyjęcie dat z orzeczeń. W toku przesłuchania pozwana powiedziała, że po działaniach komorników wszystko chciała oddać bratu z powrotem. Po powzięciu informacji o kolejnych zadłużeniach oraz skierowaniu przez komorników działań przeciwko pozwanej, K. J. chciała uwolnić się od zadłużeń brata, a w szczególności od podejmowanych przez wierzycieli czynności skierowanych przeciwko niej. Zatem postanowiła dokonać zwrotnego przeniesienia przedmiotów darowizn. W tych wyjaśnieniach pozwanej Sąd nie dopatrywał się sprzeczności, a powódka ich skutecznie nie zakwestionowała, toteż zasługiwały na wiarę.

Sąd zważył, co następuje.

Powództwo w zakresie żądania zapłaty kwoty 16 900 zł podlegało oddaleniu.

W pierwszej kolejności należy zwrócić uwagę na uprawomocnienie się rozstrzygnięcia zawartego w punkcie I i III wyroku z dnia 11 grudnia 2014 r. Sądu Okręgowego w Gorzowie Wlkp. sygn. I C 4126/13 uznającego za bezskuteczną w stosunku do powódki Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w Ś. umowy przedmiotowej darowizny z dnia 21 czerwca 2010 r. oraz oddalającego powództwo w pozostałej części (to jest ponad kwotę 16 900 zł).

Na mocy art. 365 § 1 k.p.c. Sąd związany jest treścią prawomocnego wyroku w części, albowiem orzeczenie prawomocne wiąże nie tylko strony i sąd, który je wydał, lecz również inne sądy i inne organy państwowe, a w wypadkach w ustawie przewidzianej także inne osoby.

Powódka swoje roszczenie opierała m.in. na art. 527 § 1 k.c., art. 528 k.c., art. 529 k.c., art. 530 k.c. i art. 531 § 1 k.c.

W związku ze związaniem Sądu orzekającego w niniejszej sprawie w zakresie prawomocnych rozstrzygnięć z punktów I i III, Sąd ponownie orzekający w niniejszej sprawie odniósł rozważania prawne do zasadności roszczenia powódki

o zapłatę kwoty 16 900 zł wraz z ustawowymi odsetkami. I tak, zgodnie z art. 531 § 1 k.c. uznanie za bezskuteczną czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli następuje w drodze powództwa lub zarzutu przeciwko osobie trzeciej, która wskutek tej czynności uzyskała korzyść majątkową. § 2. W wypadku gdy osoba trzecia rozporządziła uzyskaną korzyścią, wierzyciel może wystąpić bezpośrednio przeciwko osobie, na której rzecz rozporządzenie nastąpiło, jeżeli osoba ta wiedziała o okolicznościach uzasadniających uznanie czynności dłużnika za bezskuteczną albo jeżeli rozporządzenie było nieodpłatne.

Z dowodów zgromadzony w sprawie wynika, że K. J. w dniu 31 sierpnia 2012r. darowała J. R. przedmiotową nieruchomość. Zwrotne przeniesienie działki wiązało się z zamiarem oddania bratu nieruchomości, co do której wierzyciele J. R. wnosili swoje roszczenia. Pozwana liczyła, że oddanie nieruchomości uchroni ją od dalszych procesów i przywróci stan poprzedni. Jak wynika ze stanu faktycznego w dacie zainicjowania przedmiotowej sprawy przez powódkę, pozwana nie była właścicielem nieruchomości. Również J. R. na dzień wnoszenia pozwu nie był już właścicielem nieruchomości, gdyż w dniu 18 października 2012 r. sprzedał ją K. K..

Pozwana niewątpliwie jest „osobą trzecią” w rozumieniu art. 531 k.c. Jednakże darowała (zwrotnie) nieruchomość Z. R., który w okolicznościach niniejszej sprawy nie może być uznany za tak zwaną „osobę czwartą” w rozumieniu art. 531 § 2 k.c. W tym przepisie chodzi o jeszcze inną osobę, którą nie jest ani dłużnik, ani osoba trzecia, a która stała się właścicielem spornego składnika majątkowego. Na powyższe wskazuje stwierdzenie „osoba ta wiedziała o okolicznościach uzasadniających uznanie czynności dłużnika”. Tym samym nie mógł być legitymowany biernie sam dłużnik.

Skoro więc właścicielem nieruchomości po zwrotnej darowiznie stał się dłużnik, a potem K. K., to sytuacja ta uniemożliwia zastosowanie art. 531 § 2 k.c. Wobec tego powódka wystąpiła z dodatkowym roszczeniem skierowanym do pozwanej o zapłatę kwoty 100 000 zł wraz z odsetkami. Roszczenie to początkowo opierała na treści przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu, tj. art. 405 k.c. i następne. W toku procesu, jako podstawę alternatywną roszczenia, podała również art. 415 k.c.

Odnosząc się do zasadności twierdzeń powódki, należy wskazać, że zgodnie z art. 405 k.c. kto bez podstawy prawnej uzyskał korzyść majątkową kosztem innej osoby, obowiązany jest do wydania korzyści w naturze, a gdyby to nie było możliwe, do zwrotu jej wartości. W wyroku Sądu Najwyższego z dnia 27 lutego 2004 r., sygn. akt V CK 272/03, wskazano, że w razie odpłatnego rozporządzenia korzyścią uzyskaną przez osobę trzecią, o której mowa jest w art. 527 i nast. k.c., przy ocenie zakresu jej zobowiązania wynikającego z art. 531 § 2 k.c., ma zastosowanie art. 409 k.c..

Zasadność stosowania przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu było poddawane rozważaniom Sądu Najwyższego i sądów powszechnych. Na skutek podjętych analiz wypracowana została linia orzecznicza, zgodnie z którą w przypadku braku możliwości stosowania art. 531 § 2 k.c. podstawą żądania mogą być przepisy o bezpodstawnym wzbogaceniu. Z powyższym poglądem zgadza się Sąd orzekający w niniejszej sprawie, tym samym odrzuca mniejszościowe stanowisko o braku możliwości stosowania przepisów art. 405 k.c. i następnych. Przyjąć zatem należało, że poza przepisami art. 531 § 2 k.c. i art. 532 k.c., do stosunku między wierzycielem – powódką a osobą trzecią – pozwaną mają zastosowanie przepisy ogólne o wydaniu bezpodstawnego wzbogacenia.

Niewątpliwie pozwana uzyskała korzyść majątkową z chwilą przyjęcia darowizny nieruchomości. Od tego momentu powinna liczyć się z jej zwrotem, gdyż zadziało w tej sytuacji domniemanie, zgodnie z którym osoba bliska wiedziała o działaniu dłużnika ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. Pozwana nie zaprzeczyła skutecznie temu domniemaniu, co znalazło odzwierciedlenie w wyroku tut. Sądu z dnia 11 grudnia 2014 r. wraz z pisemnym uzasadnieniem, toteż Sąd orzekający w niniejszym składzie pominął te rozważania.

Istotna natomiast jest ocena czynności dokonanej w dniu 31 sierpnia 2012r., tj. powrotnego przeniesienia własności nieruchomości pod tytułem darmym i jej skutków.

Konsekwencje rozporządzenia korzyścią bezpłatnie reguluje art. 407 k.c. Stanowi on, że jeżeli ktoś bez podstawy prawnej uzyskał korzyść majątkową kosztem innej osoby, a następnie rozporządził nią na rzecz osoby trzeciej bezpłatnie, obowiązek wydania korzyści przechodzi na tę osobę trzecią.

Wobec powyższego ocenić należało, czy przepis ten będzie miał zastosowanie w niniejszym stanie faktycznym. I tak, czynność zwrotnego przeniesienia korzyści była pod tytułem darmym, zatem obowiązek wydania korzyści teoretycznie przeszedłby na osobę trzecią (art. 407 k.c.). Jednakże pozwana nie przeniosła korzyści na osobę trzecią, a na dłużnika, od którego wierzyciel mógł bezpośrednio egzekwować swoją wierzytelność. Co więcej, uczyniła to w toku trwającego postępowania egzekucyjnego. W tej sytuacji nie można zastosować powyższego przepisu.

Należało także wziąć pod uwagę art. 409 k.c. zgodnie z którym, obowiązek wydania korzyści lub zwrotu jej wartości wygasa, jeżeli ten, kto korzyść uzyskał, zużył ją lub utracił w taki sposób, że nie jest już wzbogacony, chyba że wyzbywając się korzyści lub zużywając ją powinien był liczyć się z obowiązkiem zwrotu. W przepisie tym nie wskazano pod jakim tytułem „ten, kto korzyść uzyskał, zużył ją lub utracił”. Można przyjąć więc, że dotyczy zarówno czynności odpłatnych, jak i nieodpłatnych (np. darowizn). Wyzbycie się korzyści pod tytułem darmym spowodowało, że ten kto korzyść uzyskał nie jest już wzbogacony. Pozwana z chwilą dokonania darowizny nieruchomości, nie była już wzbogacona. Jednakże samo zużycie lub utrata korzyści nie powoduje wygaśnięcia obowiązku jej wydania lub zwrotu wartości, jeżeli ten kto dokonał zwrotu powinien liczyć się z obowiązkiem zwrotu. K. J. w toku przesłuchania wskazywała, że „po tych komornikach” „chcę mu oddać wszystko” (k. 131). Deklaracja taka jest niczym innym jak tylko zamiarem powrotu do stanu sprzed dokonania pierwszej darowizny, tj. przed 21 czerwca 2010 r. Pozwana oddała wszystko bratu (nieruchomość i samochód), po to, aby to właśnie przeciwko niemu wierzyciele prowadzili działania. Dokonując "zwrotu" nieruchomości nie tylko nie była już wzbogacona, ale również - w ocenie sądu - nie musiała się liczyć z obowiązkiem zwrotu jej wartości. Zastosowanie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu możliwe jest bowiem, gdy zachodzi relacja między zubożonym a wzbogaconym. W przypadku zwrotu przedmiotu umowy dłużnikowi, wierzyciel może przecież bezpośrednio od niego dochodzić swojej należności. Przepisy o bezpodstawnym wzbogaceniu mogą znaleźć zastosowanie jedynie w takich sytuacjach, gdy takiej możliwości nie ma. Ma to miejsce w szczególności w przypadku czynności prawnej z osobą trzecią (czwartą), z którą - w przeciwieństwie do dłużnika - nie łączy żaden stosunek zobowiązaniowy, będący podstawą skargi pauliańskiej.

W tym miejscu należy odnieść się do instytucji skargi pauliańskiej i jej podstawowych założeń. Otóż z przywołanych na wstępie przepisów art. 527 k.c. i następnych wynika, że istotą działań podejmowanych przez wierzyciela jest doprowadzenie do zaspokojenia swoich roszczeń, które nie może być dokonane z zasobów dłużnika z powodu wyzbycia się majątku. Zwrotne przeniesienie na dłużnika własności nieruchomości spowodowało, że przedmiotowy składnik majątkowy ponownie wszedł do majątku dłużnika. Skoro więc nieruchomość w okresie od 31 sierpnia 2012 r. do 18 października 2012 r. należała do dłużnika, to wierzyciel (powodowa spółdzielnia) mógł skierować egzekucję do tej nieruchomości, tym bardziej, że postępowanie egzekucyjne było w toku. Nie było przeszkód do prowadzenia egzekucji z tego składnika. Postępowanie egzekucyjne zostało umorzone postanowieniem z dnia 21 listopada 2012r., pomimo obiektywnej możliwości dalszego prowadzenia egzekucji od dnia 31 sierpnia 2012r. ze spornej nieruchomości. Wystarczyłoby bowiem w okresie od zwrotnego przeniesienia własności działki do czasu sprzedania jej K. K. sprawdzić, czy nic się nie zmieniło w majątku dłużnika od ostatnich ustaleń składników majątkowych. Jak wiadomo egzekucja prowadzona jest przez podmiot profesjonalny – komornika, który wyposażony jest w cały aparat narzędzi umożliwiający skuteczne egzekwowanie wierzytelności. Przy ich wykorzystaniu z pewnością nie doszłoby do niniejszego procesu.

Mając na uwadze powyższe sąd doszedł do wniosku, że pozwana przenosząc z powrotem nieruchomość na brata (dłużnika z podstawowego stosunku obligacyjnego) nie musiała się liczyć z obowiązkiem jej zwrotu (czy zwrotu uzyskanej korzyści), ponieważ nie była bezpodstawnie wzbogacona kosztem wierzyciela. To natomiast wskazuje na wyłączenie możliwości stosowania przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu w niniejszym stanie faktycznym. Niewątpliwie pozwana lekkomyślnie zachowała się przyjmując darowiznę od brata, natomiast zwrotne przeniesienie jej własności doprowadziło do powrotu do stanu poprzedniego - możliwości bezpośredniego zaspokojenia wierzyciela.

Tym samym nie można od pozwanej żądać zwrotu uzyskanych korzyści, gdyż w ostatecznym rozrachunku po prostu ich nie osiągnęła. Dlatego argumentacja powódki z powołaniem się na przepisy o bezpodstawnym wzbogaceniu nie mogła zostać przez Sąd uwzględniona. Mogłaby być ona uzasadniona w przypadku przeniesienia nieruchomości na podmiot, z którym wierzyciela nie łączyłby żaden stosunek obligacyjny.

Drugą - alternatywną podstawą powództwa był powoływany art. 415 k.c. Powódka wskazywała, że powrotne przeniesienie własności nieruchomości na dłużnika było zachowaniem bezprawnym i stanowiło czyn zabroniony, stanowiło źródło szkody. Jej zdaniem celem tego działania było pozbawienie wierzyciela możliwości zaspokojenia się z tej nieruchomości, a skutkiem szkoda wyrządzona w majątku powódki. Wysokość szkody zaś stanowiła wartość przedmiotowej nieruchomości (k. 74). Powódka argumentowała, że gdyby pozwana nie przeniosła na brata nieruchomości, ten nie mógłby jej sprzedać, zaś powódka mogłaby zaspokoić swoje roszczenia z tego składnika majątkowego.

Obowiązek wykazania zarówno istnienia szkody jak i jej wysokości ciąży na osobie, która z faktu tego wywodzi skutki prawne (art. 6 k.c.). Ta ogólna zasada rozkładu ciężaru dowodu ma zastosowanie również przy odpowiedzialności opartej na podstawie art. 415 kc. Powoda obciąża dodatkowo wykazanie zawinionego zadziałania osoby odpowiedzialnej za wyrządzoną szkodę.

Powołując się na wyrządzoną szkodę należało wpiery wskazać jakie działanie pozwanej doprowadziło do powstania szkody, a następnie wykazać jej wysokość. Wbrew twierdzeniom powódki trudno upatrywać zawinionego działania pozwanej w zwrotnym przeniesieniu własności nieruchomości na rzecz dłużnika. Co więcej, w ocenie sądu, było to działanie korzystne dla powódki, gdyż bezpośrednio z majątku dłużnika, bez potrzeby występowania z powództwem pauliańskim, mogła uzyskać zaspokojenie swojej wierzytelności. Nieruchomość wróciła do dłużnika, gdy trwało jeszcze postępowanie egzekucyjne - umorzone w dniu 21 listopada 2012 r. z powodu bezskuteczności egzekucji. Pozwana nie miała wpływu zarówno na podejmowane przez komornika czynności, długość postępowania egzekucyjnego jak i ostateczny wynik. To wierzyciel jest dysponentem postępowania egzekucyjnego i to on ma wpływ na jego przebieg i zakres podejmowanych czynności. Jak już wyżej napisano zwrotne przeniesienie własności nieruchomości poprawiło sytuację prawną wierzyciela, a nie ją pogorszyło.

Przyjęcie argumentacji powódki prowadziłyby do z gruntu nielogicznego wniosku, że działanie pozwanej, umożliwiające prowadzenie egzekucji z majątku (nieruchomości) dłużnika, może być jednocześnie uznane za zawinione działanie uniemożliwiające uzyskanie zaspokojenia z tej nieruchomości. Inaczej sytuacja wyglądałaby, gdyby do tej czynności doszło w wyniku wytoczenia powództwa przeciwko pozwanej. Pozwana w niniejszej sprawie otrzymała pozew w dniu 31 maja 2013r., a więc po niespełna 11 miesiącach od zwrotnej darowizny. Nie musiała więc w dacie 31 sierpnia 2012 r. spodziewać się skierowania powództwa ze skargi pauliańskiej. Nie można było przecież od niej wymagać, aby beczynnie czekała na wierzycieli, skoro mogła doprowadzić do stanu poprzedniego. Przy zaoferowanych dowodach takiej czynności prawnej nie sposób zakwalifikować jako zawinionego działania powodującego szkodę w majątku powódki. Od dnia darowizny do majątku dłużnika wszedł bowiem składnik, z którego można było prowadzić egzekucję.

Dalej, nie zasługuje na uwzględnienie argumentacja, zgodnie z którą darowanie bratu nieruchomości spowodowało jej dalszą sprzedaż osobie obcej. Nie można oczekiwać od pozwanej, aby wiedziała albo co najmniej przewidywała jakie dalsze czynności podejmie J. R.. Pomiędzy tymi czynnościami upłynęło ponad 1,5 miesiąca, a więc w tym okresie nieruchomość należała do dłużnika. Podjęte przez niego działanie po odzyskaniu własności nieruchomości nie było przecież bezpośrednie. Toteż nie można dopatrzeć się współdziałania siostry z bratem w celu uniemożliwienia wyegzekwowania roszczeń. Przy omawianej podstawie roszczenia taką okoliczność należy udowodnić. Na marginesie należy tylko zasygnalizować, że być może istnieje możliwość wystąpienia z powództwem pauliańskim przeciwko nowemu nabywcy nieruchomości.

Nie bez znaczenia dla oceny istnienia szkody i jej wysokości, jest fakt posiadania przez dłużnika innych wierzycieli. J. R. jest również dłużnikiem Z. D., którego wierzytelność z wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie w sprawie sygn. I C

162/07 w kwocie głównej wynosi 2 148 071,60 zł. Zestawiając wierzytelności główne powódki na kwotę odpowiednio 153 313,93 zł i 49 905,35 zł z wierzytelnością Z. D. na kwotę główną 2 148 071,60 zł, kosztami komorniczymi przy egzekucji z nieruchomości oraz wartością nieruchomości ustaloną na kwotę 16 900 zł, to realna wyegzekwowana suma na rzecz powódki (przy skierowaniu obu wierzytelności do tego samego składnika majątkowego) byłaby znacznie niższa, niż ta, której zapłaty dochodzi. Wysokość wierzytelności powódki stanowi około 10% wierzytelności przysługujących Z. D.. Z prostego rachunku wynika, że kwota jaką mogłaby wyegzekwować powódka w planie podziału stanowiłaby maksymalnie ok. 10% wartości nieruchomości, a więc 1690 zł. Oczywiście założenie to jest czysto teoretyczne i hipotetyczne oraz uwzględniające najkorzystniejszy wariant dla powódki (dwóch wierzycieli), bez uwzględnienia kosztów egzekucyjnych. Powyższe wskazuje na praktycznie brak możliwości zaspokojenia się powódki ze spornego składnika majątkowego.

Wszystkie powołane argumenty wskazują jednoznacznie, że powódka nie udźwignęła ciężaru dowodu polegającego na wykazaniu zawinonego wyrządzenia szkody przez pozwaną na skutek zwrotnego przeniesienia własności nieruchomości. Innymi słowy powódka nie udowodniła przesłanek odpowiedzialności zarówno co do zasady, jak i co do wysokości. Należy pamiętać, że brak jednej z przesłanek odpowiedzialności (zawinonego działania, istnienia określonej szkody, związku przyczynowego) skutkuje oddaleniem powództwa opartego na art. 415 kc.

Mając na uwadze powyższe Sąd oddalił powództwo o zapłatę kwoty 16 900 zł wraz z ustawowymi odsetkami.

Konsekwencją wyniku procesu jest rozstrzygnięcie o kosztach na podstawie art. 100 k.p.c. i stosunkowe ich rozdzielenie. Powódka wygrała proces w 14,5%, pozwana w 85,5%. Wysokość roszczenia o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną wynosiła 16 900 zł – wartość nieruchomości, a roszczenia zapłaty – 100 000 zł. Powódka wygrała w całości roszczenie o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną (16 900 zł), a pozwana wygrała proces w zakresie oddalonego żądania zapłaty kwoty 100 000 zł. Powódka poniosła łącznie koszty w kwocie 11 192,67 zł, na które składały się opłata od pozwu, zaliczka na uzupełniającą opinię biegłego, koszty pełnomocnika w pierwszej i drugiej instancji w stawce podstawowej. Pozwana poniosła łącznie koszty w kwocie 7 780,88 zł, na które składały się opłata od apelacji, zaliczka na opinię biegłego oraz wynagrodzenie pełnomocnika wraz z kosztami dojazdu do sądu zgodnie ze spisem kosztów (k. 234). Przy czym brak było podstaw do uwzględnienia podwójnej stawki minimalnej za postępowanie przed sądem pierwszej instancji. Postępowanie prowadzone przez Sąd orzekający w niniejszym składzie w zakresie uchylonego rozstrzygnięcia odbyło się na dwóch rozprawach, na których postępowanie dowodowe ograniczyło się do przeprowadzenia dowodów z dokumentów. Z uwagi na charakter sprawy, konieczny nakład pracy, rodzaj i stopień zawłości sprawy oraz etap wstąpienia pełnomocnika Sąd przyjął jednokrotność stawki podstawowej.

Kwota jaką powódka powinna zwrócić pozwanej to 6 652,65 zł, a pozwana powódce – 1 622,94 zł. Po potrąceniu tych kwot, zwrot kosztów procesu od powódki na rzecz pozwanej wyniósł 5 029,71 zł, o czym Sąd orzekł w II punkcie wyroku.

W zakresie rozstrzygnięcia o zwrocie kosztów procesu nie zasługiwało na uwzględnienie stanowisko pozwanej powołującej się na art. 101 k.p.c., zgodnie z którym zwrot kosztów należy się pozwanemu pomimo uwzględnienia powództwa, jeżeli nie dał powodu do wytoczenia sprawy i uznał przy pierwszej czynności procesowej żądanie pozwu. Bezspornym jest, że pozwana w odpowiedzi na pozew uznała powództwo o uznanie umowy darowizny za bezskuteczną (k.59). Natomiast wyrok wydany w sprawie ze skargi pauliańskiej ma charakter wyroku konstytucyjnego, kształtując sytuację prawną. „Kodeks cywilny nie przewiduje natomiast bezskuteczności czynności prawnych ex lege; zgodnie z art. 531 § 1 k.c. czynności dłużnika wierzyciel może zaskarżyć w drodze skargi pauliańskiej. Wyrok uwzględniający powództwo ma charakter konstytucyjny” (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 października 2007 r., sygn. IV CSK 184/07). Tym samym nie można doprowadzić do powstania skutków jakie wiąże ze sobą uwzględnienie powództwa ze skargi pauliańskiej na skutek podjęcia czynności pozaprosesowych. Dlatego uznanie powództwa przez pozwaną przy pierwszej czynności procesowej nie może prowadzić do zastosowania art. 101 kpc.

W punkcie III wyroku nakazano ściągnąć od powódki kwotę 722,48 zł, a od pozwanej kwotę 122,52 zł na rzecz Skarbu Państwa Sądu Okręgowego w Gorzowie Wielkopolskim tytułem brakującej opłaty od pozwu. Sąd ustalił wartość przedmiotu sporu na kwotę 116 900 zł (k.96), powódka uiściła opłatę od pozwu w kwocie 5000 zł. Przy

wartości przedmiotu sporu na kwotę 116 900 zł, opłata winna wynieść 5845 zł. Stosownie do treści art. 113 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, należało pobrać od stron brakującą opłatę od pozwu (845 zł) z uwzględnieniem wyniku sprawy.